

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО
(ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 «Право»
ОПП «Цивільна та господарська юстиція (Суд. Нотаріат. Правова допомога)»,
ОПП «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри публічного
та приватного права
Протокол № 4 від 25 листопада 2021 року

Чернігів – 2021

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА). Методичні вказівки до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 «Право», ОПШ «Цивільна та господарська юстиція (Суд. Нотаріат. Правова допомога)», ОПШ «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)» / Укл.: Кочина О.С. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка, 2021. 58 с.

Укладач:

КОЧИНА ОЛЕКСАНДРА СЕРГІЇВНА, доцент кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

Відповідальний за випуск:

ЛИТВИНЕНКО ВАЛЕНТИНА МИКОЛАЇВНА, завідувач кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

Рецензент:

КОЛОМІЄЦЬ НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА, завідувач кафедри кримінального права та правосуддя, доктор юридичних наук, професор

ЗМІСТ

| | |
|---|-----------|
| ПЕРЕДМОВА | 4 |
| 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)» | 6 |
| 1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Цивільне право (Загальна частина)» | 6 |
| 1.2. Структура навчальної дисципліни..... | 14 |
| 1.3. Методи поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Цивільне право (Загальна частина)» | 15 |
| 2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ | 18 |
| Тема 1. Цивільне право як галузь права..... | 18 |
| Тема 2. Цивільне законодавство | 19 |
| Тема 3. Цивільні правовідносини | 21 |
| Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права | 22 |
| Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права..... | 25 |
| Тема 6. Держава Україна і територіальні громади, як суб'єкти цивільного права..... | 27 |
| Тема 7. Об'єкти цивільних прав | 29 |
| Тема 8. Особисті немайнові права..... | 30 |
| Тема 9. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків..... | 32 |
| Тема 10. Захист цивільних прав та інтересів..... | 34 |
| Тема 11. Правочини..... | 35 |
| Тема 12. Представництво..... | 37 |
| Тема 13. Строки та терміни. Позовна давність | 39 |
| Тема 14. Загальні положення про право власності | 41 |
| Тема 15. Підстави набуття та припинення права власності..... | 43 |
| Тема 16. Право спільної власності..... | 44 |
| Тема 17. Право власності на землю та на житло..... | 46 |
| Тема 18. Захист права власності | 48 |
| Тема 19. Речові права на чуже майно..... | 49 |
| Тема 20. Загальні положення про зобов'язання | 50 |
| Тема 21. Виконання зобов'язання | 52 |
| Тема 22. Забезпечення виконання зобов'язання | 54 |
| Тема 23. Припинення зобов'язання..... | 56 |
| Тема 24. Відповідальність за порушення зобов'язань..... | 57 |

ПЕРЕДМОВА

Цивільні правовідносини - це найширший пласт суспільних відносин, із яким кожна людина зустрічається протягом всього життя щоденно. Участь у цих відносинах реалізується через можливість мати, здійснювати та захищати цивільні права та обов'язки. Ці знання набуваються у процесі вивчення навчального курсу «Цивільне право (Загальна частина)», при вивченні якого ЗВО набуває знань не лише системи актів цивільного законодавства, але і відповідних теоретичних положень, без яких неможливо досконально зрозуміти та тлумачити цивільно-правові категорії. Важливе значення має також опрацювання узагальнень судової практики з вирішення судових спорів.

Предметом вивчення дисципліни «Цивільне право (Загальна частина)» є: основні принципи, доктринальні засади, правові джерела, окремі поняття, терміни, визначення, дефініції, юридичні категорії, інститути цивільного права тощо.

Метою навчальної дисципліни «Цивільне право (Загальна частина)» є: опанування ЗВО системи знань з цивільного права України; акцентування уваги ЗВО на складних теоретичних та практичних проблемах цивільних правовідносин; на основі конкретно-предметного матеріалу вироблення навиків аналітичного мислення у ЗВО; формування практичних умінь і навиків щодо правильного тлумачення та застосування цивільно-правових норм.

Семінарські заняття проводяться з основних тем розглянутих на лекційних заняттях.

Самостійна та індивідуальна робота планується як форма навчання, що має на меті розширення та дослідження питань винесених на розгляд на лекційних заняттях, а також опрацювання питань, які не були висвітлені на лекційних та семінарських заняттях.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми ЗВО належить оволодіти відповідною сукупністю знань, вмінь та навичок, зокрема:

ЗВО повинен засвоїти знання з теорії цивільного права у поєднанні з теоретичними та практичними питаннями реалізації цивільних прав;

ЗВО повинен набутти навичок використання чинного законодавства, покликаноного врегульовувати цивільні відносини, для розширення свого правового кругозору, підвищення рівня правосвідомості і правової культури та вирішення питань, що виникають у практичній діяльності.

Дане навчально-методичне видання підготовлено з метою надання можливості ЗВО ґрунтовно та послідовно готуватися до семінарських занять з навчальної дисципліни «Цивільне право (Загальна частина)», користуючись тим списком літератури та нормативно-правових актів, який рекомендований до кожної теми семінарського заняття. На основі аналізу рекомендованих джерел ЗВО повинні навчитися формулювати і обґрунтовувати висновки не тільки теоретичного, а й практичного характеру.

Підготовка до семінарського заняття згідно плану, аналіз питань для самостійного вивчення, написання есе та рефератів по темі, а також вирішення

практичних задач надасть можливість викладачу визначити рівень засвоєння матеріалу ЗВО.

У методичних вказівках запропоновано також і критерії оцінювання ЗВО, складенні відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» від 31 серпня 2020 р. протокол № 26 та з урахуванням обсягу годин і структури навчальної дисципліни.

1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)»

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Цивільне право (Загальна частина)»

Змістовий модуль 1. Загальні положення цивільного права. Суб'єкти цивільного права

Тема 1. Цивільне право як галузь права

Місце цивільного права в системі галузей права. Поняття цивільного права як приватного права та як галузі права.

Предмет цивільно-правового регулювання: особисті немайнові та майнові відносини. Метод цивільно-правового регулювання. Функції сучасного цивільного права. Система цивільного права.

Принципи цивільного права: неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини, неприпустимість позбавлення права власності, свобода договору, свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом, судовий захист цивільного права та інтересу, справедливість, добросовісність та розумність.

Тема 2. Цивільне законодавство

Конституція України - Основний Закон. Цивільний кодекс України. Конституційні і звичайні закони. Акти Президента України. Акти Кабінету Міністрів України. Акти інших органів державної влади. Міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Рішення Конституційного Суду України. Акти органів місцевого самоврядування. Примірні статuti кооперативних і громадських організацій, затверджені органами державної влади. Звичаї ділового обороту. Локальні (корпоративні) нормативні акти, прийняті органами управління юридичних осіб, які регулюють їх діяльність. Аналогія закону та аналогія права. Роль судової практики в удосконаленні, тлумаченні та застосуванні цивільного законодавства.

Поняття і структура цивільного законодавства. Співвідношення цивільного права і цивільного законодавства. Структура Цивільного кодексу України.

Дія цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.

Тема 3. Цивільні правовідносини

Поняття та особливості цивільних правовідносин. Елементи цивільних правовідносин: суб'єкти, об'єкти та зміст (фактичний та юридичний). Поняття суб'єктивного права та суб'єктивного обов'язку.

Класифікація цивільних правовідносин.

Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Поняття юридичних фактів. Види юридичних фактів.

Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права

Поняття, ознаки та обсяг правоздатності фізичної особи. Виникнення та припинення правоздатності фізичної особи. Правоздатність іноземців та осіб без громадянства. Запобігання обмеженню можливості фізичної особи мати цивільні права та обов'язки.

Способи ідентифікації фізичної особи.

Поняття та зміст цивільної дієздатності фізичної особи. Зміст дієздатності фізичних осіб. Види цивільної дієздатності фізичних осіб.

Обмеження дієздатності фізичної особи: підстави, порядок та правові наслідки. Визнання фізичної особи недієздатною: підстави, порядок та правові наслідки. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: підстави, порядок та правові наслідки. Оголошення фізичної особи померлою: підстави, порядок та правові наслідки. Правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою.

Фізична особа-підприємець.

Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права

Поняття та ознаки юридичної особи. Сутність юридичної особи.

Організаційно-правові форми та види юридичних осіб. Правоздатність юридичної особи та її зміст.

Майнові права та обов'язки юридичних осіб. Особисті немайнові права та обов'язки юридичних осіб. Найменування юридичної особи (комерційне (фірмове) найменування). Місцезнаходження юридичної особи.

Право юридичної особи на недоторканність ділової репутації та її судовий захист. Засоби індивідуалізації юридичної особи.

Державна реєстрація юридичної особи. Установчі документи юридичної особи. Органи юридичної особи.

Способи створення юридичних осіб: розпорядчий, нормативно-явочний, дозвільний і договірний. Філії та представництва юридичної особи. Припинення юридичних осіб.

Форми припинення юридичних осіб: реорганізація та ліквідація. Види реорганізації: злиття, поділ, приєднання, перетворення. Виділ юридичної особи. Добровільний та примусовий порядок ліквідації юридичної особи.

Задоволення вимог кредиторів.

Тема 6. Держава Україна і територіальні громади, як суб'єкти цивільного права

Роль і становище суб'єктів публічного права у сфері цивільних правовідносин. Права та обов'язки суб'єктів публічного права у цивільних правовідносинах.

Змістовий модуль 2.

Об'єкти цивільних прав. Особисті немайнові права та їх цивільно-правове регулювання. Здійснення цивільних прав та обов'язків

Тема 7. Об'єкти цивільних прав

Поняття і види об'єктів цивільних прав. Оборотоzdатність об'єктів цивільних прав. Речі як об'єкти цивільних прав. Поняття речей. Класифікація речей та її правове значення. Тварини як особливий об'єкт цивільних прав.

Майно як особливий об'єкт цивільних прав. Підприємство як єдиний майновий комплекс. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних прав.

Цінні папери як об'єкти цивільних прав. Групи та види цінних паперів. Передання прав за цінними паперами. Результати робіт та послуги як об'єкти цивільних прав.

Результати інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкти цивільних прав. Інформація як об'єкт цивільних прав. Особисті немайнові блага як об'єкти цивільних прав.

Тема 8. Особисті немайнові права

Поняття та ознаки особистих немайнових прав. Види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права. Здійснення особистих немайнових прав. Забезпечення особистих немайнових прав. Обмеження особистих немайнових прав. Захист особистого немайнового права. Поновлення порушеного особистого немайнового права. Спростування недостовірної інформації. Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права.

Правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права. Право фізичної особи, особисте немайнове право якої порушено, на відшкодування шкоди.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Право на життя. Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Право на охорону здоров'я. Право на медичну допомогу. Право на інформацію про стан свого здоров'я. Право на таємницю про стан здоров'я. Права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я. Право на свободу. Право на особисту недоторканність. Право на донорство. Право на сім'ю. Право на опіку або піклування. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи. Право на ім'я. Право на зміну імені. Право на використання імені. Право на повагу до гідності та честі. Право на повагу до людини, яка померла. Право на недоторканність ділової репутації. Право на індивідуальність. Право на особисте життя та його таємницю. Право на інформацію. Право на особисті папери. Розпоряджання особистими паперами. Право на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. Право на таємницю кореспонденції.

Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок. Охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Право на місце проживання. Право на недоторканність житла. Право на вибір роду занять. Право на свободу пересування. Право на свободу об'єднання. Право на мирні зібрання.

Тема 9. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків

Поняття цивільних прав та обов'язків. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Здійснення цивільних прав. Межі здійснення цивільних прав. Виконання цивільних обов'язків.

Тема 10. Захист цивільних прав та інтересів

Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади або органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав. Здійснення права на захист. Визнання незаконним правового акта органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди. Відшкодування моральної шкоди.

Тема 11. Правочини

Поняття та ознаки правочинів. Воля і волевиявлення як суть правочину. Види правочинів. Умови чинності правочину. Презумпція правомірності правочину. Форма правочину. Способи волевиявлення. Усна форма правочину. Письмова форма правочину: проста та нотаріальне посвідчення. Укладення правочину шляхом мовчання. Державна реєстрація правочину. Місце вчинення правочину. Строки у правочині. Правочини, щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину. Правові наслідки недодержання сторонами при вчиненні правочину вимог закону.

Недійсність правочину. Види недійсних правочинів. Фіктивні та удавані Правочини. Нікчемні та оспорювані правочини. Правові наслідки недійсності правочину (окремих його частин).

Тема 12. Представництво

Поняття та підстави представництва. Правочини, які може вчиняти представник. Правові наслідки вчинення правочину представником. Передоручення. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Представництво за законом. Комерційне представництво. Представництво за довіреністю. Форма довіреності. Довіреність юридичної особи. Строк довіреності. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

Випадки недопущення представництва.

Тема 13. Строки та терміни. Позовна давність

Поняття і значення строків та термінів в цивільному праві. Роль і місце строків та термінів у цивільних правовідносинах. Визначення строку та терміну. Початок перебігу строку. Закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Види цивільно-правових строків.

Визначення строку вказівкою на подію, яка неминує повинна настати. Визначення строку моментом вимоги кредитора.

Строки здійснення цивільних прав та виконання обов'язків. Строки існування цивільних прав та присікальні (преклюзивні) строки.

Строки захисту цивільних прав: гарантійні строки, строки оперативного захисту, претензійні строки, строки позовної давності, процесуальні строки.

Поняття позовної давності. Загальна позовна давність. Спеціальна позовна давність. Зміст тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Позовна давність у разі заміन сторін у зобов'язанні. Зупинення перебігу позовної давності. Переривання перебігу позовної давності. Закінчення строку позовної давності. Правові наслідки пропущення строку позовної давності. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Наслідки спливу позовної давності.

Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Змістовий модуль 3.

Право власності та інші речові права

Тема 14. Загальні положення про право власності

Поняття та зміст права власності. Правомочності володіння, користування, розпорядження власником своїм майном.

Право власності в об'єктивному розумінні. Право власності в суб'єктивному розумінні. Абсолютний характер права власності. Історичні типи права власності.

Здійснення права власності. Непорушність права власності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна. Право власності українського народу. Право приватної власності. Суб'єкти права приватної власності. Право державної власності. Суб'єкти права державної власності. Право комунальної власності. Суб'єкти права комунальної власності. Право власності на землю (земельну ділянку). Суб'єкти права власності на землю (земельну ділянку). Право власності на житло. Суб'єкти права власності на житло.

Набуття права власності юридичною особою публічного права. Набуття добросовісним набувачем права власності на майно, відчужене особою, яка не мала на це права. Набуття права власності на новостворене майно. Набуття права власності на перероблену річ. Привласнення загальнодоступних дарів природи. Момент набуття права власності за договором. Набуття права власності на безгосподарну річ. Набуття права власності на рухому річ, від якої власник відмовився. Знахідка. Набуття права власності на знахідку. Право

особи, яка знайшла загублену річ, на винагороду та відшкодування витрат, пов'язаних із знахідкою. Бездоглядна домашня тварина. Набуття права власності на бездоглядну домашню тварину. Відшкодування витрат на утримання бездоглядної домашньої тварини та виплата винагороди. Набуття права власності на скарб. Набувальна давність. Набуття права власності у разі приватизації державного майна та майна, що є у комунальній власності.

Підстави припинення права власності: відчуження власником свого майна; відмова власника від права власності; припинення права власності на майно, яке за законом не може належати цій особі; знищення майна; викуп пам'яток історії та культури; викуп земельної ділянки у зв'язку із суспільною необхідністю; викуп нерухомого майна у зв'язку з метою суспільної необхідності земельної ділянки, на якій воно розміщене; звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника; реквізиція; конфіскація; припинення юридичної особи чи смерті власника. Інші підстави припинення права власності.

Тема 15. Право спільної власності

Поняття і види права спільної власності. Поняття права спільної часткової власності. Суб'єкти права спільної часткової власності. Визначення часток у праві спільної часткової власності.

Здійснення права спільної часткової власності. Плоди, продукція та доходи від використання майна, що є у спільній частковій власності. Утримання майна, що є у спільній частковій власності.

Право співвласника розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників. Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності. Поділ майна, що є спільній частковій власності.

Поняття права спільної сумісної власності. Суб'єкти права спільної сумісної власності. Здійснення права спільної сумісної власності. Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Звернення стягнення на частку майна, що у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Тема 16. Право власності на землю та на житло

Земля (земельна ділянка) як об'єкт права власності. Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво. Право на земельну ділянку при придбанні житлового будинку, будівлі або споруди, що розміщені на ній. Припинення права власності на земельну ділянку.

Поняття житла. Житловий будинок, квартира, садиба, як об'єкт права власності. Права власника житлового будинку, квартири. Права житлово-будівельного (житлового) кооперативу та їх членів на квартиру в будинку кооперативу. Об'єднання власників житлових будинків, квартир.

Тема 17. Захист права власності

Засади захисту права власності. Право власника на вимогу майна із чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Предмет віндикаційного позову. Право власника на вимогу майна від добросовісного набувача. Права та обов'язки добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів.

Захист права власника від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності. Інші способи захисту права власності.

Тема 18. Речові права на чуже майно

Види речових прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно.

Суб'єкти права володіння чужим майном. Підстави виникнення права володіння. Підстави припинення права володіння. Обов'язки недобросовісного володільця. Умови неможливості витребування майна з незаконного володіння іншої особи.

Поняття користування чужим майном. Поняття сервітуту. Встановлення сервітуту. Зміст сервітуту. Підстави припинення сервітуту.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Договір про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб: строк дії, зміст.

Підстави припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для забудови. Правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою.

Змістовий модуль 6.

Зобов'язальне право. Зобов'язальне право. Цивільно-правова відповідальність

Тема 19. Загальні положення про зобов'язання

Поняття і система зобов'язального права.

Поняття зобов'язання, підстави його виникнення та значення у сучасному цивільному обороті. Склад зобов'язання. Суб'єкти зобов'язання: кредитор, боржник, третя особа. Заміна сторін у зобов'язанні. Об'єкти зобов'язання. Зміст зобов'язань.

Види зобов'язань.

Тема 20. Виконання зобов'язання

Поняття та принципи виконання зобов'язань. Суб'єкти виконання зобов'язання. Місце, строк та спосіб виконання зобов'язання. Зустрічне та

альтернативне виконання зобов'язання. Особливості виконання солідарного та часткового зобов'язання. Регресне зобов'язання, його ознаки. Підтвердження виконання зобов'язання.

Тема 21. Забезпечення виконання зобов'язання

Види забезпечення виконання зобов'язання. Форма правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання. Загальні умови забезпечення виконання зобов'язання. Окремі види забезпечення виконання зобов'язання. Поняття та види неустойки (штраф, пеня). Підстави виникнення права на неустойку. Предмет неустойки. Правові наслідки сплати (передання) неустойки. Договір поруки та його зміст. Припинення поруки. Поняття гарантії. Сторони та зміст договору гарантії. Припинення гарантії. Право гаранта на зворотну вимогу (регрес) до боржника. Поняття завдатку. Правові наслідки порушення або припинення зобов'язання, забезпеченого завдатком. Поняття застави. Підстави виникнення застави. Види застав. Предмет застави. Форма договору застави. Сторони та зміст договору застави. Дostroкове виконання зобов'язання, забезпеченого заставою. Припинення права застави. Право притримання. Обов'язки кредитора, який притримує річ у себе. Розпорядження річчю, яку притримує кредитор. Задоволення вимог за рахунок речі, яку притримує кредитор.

Тема 22. Припинення зобов'язання

Підстави припинення зобов'язання. Виконання зобов'язання. Передання відступного. Зарахування. Недопустимість зарахування зустрічних вимог. Зарахування у разі заміни кредитора. Домовленість сторін. Прощення боргу. Поєднання боржника і кредитора в одній особі. Неможливість виконання зобов'язання. Припинення зобов'язання у зв'язку зі смертю фізичної особи або ліквідацією юридичної особи.

Тема 23. Відповідальність за порушення зобов'язань

Поняття та значення цивільно-правової відповідальності. Форми і види цивільно-правової відповідальності. Підстава і умови цивільно-правової відповідальності. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань. Окремі види відповідальності за невиконання зобов'язань. Підстави звільнення боржника від цивільно-правової відповідальності.

1.2. Структура навчальної дисципліни

| Назви змістових модулів і тем | | Кількість годин для денної форми навчання | | | |
|---|---|--|--------------|----------|-----------|
| | | Всього | У тому числі | | |
| | | | Лекц. | Семін. | Сам. роб. |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
| Змістовий модуль 1. Загальні положення цивільного права. Суб'єкти цивільного права | | | | | |
| 1 | Цивільне право як галузь права | 6 | 2 | 2 | 2 |
| 2 | Цивільне законодавство | 4 | | | 4 |
| 3 | Цивільні правовідносини | 4 | | | 4 |
| 4 | Фізичні особи як суб'єкти цивільного права | 8 | 2 | 2 | 4 |
| 5 | Юридичні особи як суб'єкти цивільного права | 4 | | | 4 |
| 6 | Держава Україна і територіальні громади, як суб'єкти цивільного права | | | | 4 |
| | Разом за змістовим модулем 1 | 30 | 4 | 4 | 22 |
| Змістовий модуль 2. Об'єкти цивільних прав. Особисті немайнові права та їх цивільно-правове регулювання. Здійснення цивільних прав та обов'язків | | | | | |
| 7 | Об'єкти цивільних прав | 12 | 2 | 2 | 2 |
| 8 | Особисті немайнові права | 4 | | | 4 |
| 9 | Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків | 6 | | | 6 |
| 10 | Захист цивільних прав та інтересів | 8 | | | 8 |
| 11 | Правочини | 12 | 2 | 2 | 8 |
| 12 | Представництво | 6 | | | 6 |
| 13 | Строки та терміни. Позовна давність | 4 | | | 4 |
| | Разом за змістовим модулем 2 | 30 | 4 | 4 | 22 |
| Змістовий модуль 3. Право власності та інші речові права | | | | | |
| 14 | Загальні положення про право власності | 10 | 2 | 2 | 6 |
| 15 | Право спільної власності | 6 | 2 | 2 | 4 |
| 16 | Право власності на землю та на житло | 4 | | | 4 |

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
|---|---|------------|-----------|-----------|-----------|
| 17 | Захист права власності | 4 | | | 4 |
| 18 | Речові права на чуже майно | 6 | | | 6 |
| | Разом за змістовим модулем 3 | 30 | 4 | 4 | 22 |
| Змістовий модуль 4. Зобов'язальне право. Цивільно-правова відповідальність | | | | | |
| 19 | Загальні положення про зобов'язання | 10 | 2 | 2 | 6 |
| 20 | Виконання зобов'язання | 8 | 2 | | 6 |
| 21 | Забезпечення виконання зобов'язання | 6 | | | 6 |
| 22 | Припинення зобов'язання | 4 | | | 4 |
| 23 | Відповідальність за порушення зобов'язань | 6 | | | 6 |
| | Разом за змістовим модулем 4 | 30 | 4 | 2 | 24 |
| | Усього годин за дисципліну | 120 | 16 | 14 | 90 |

1.3. Методи поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Цивільне право (Загальна частина)»

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із ЗВО під час лекцій, семінарських занять та консультацій, опитувань ЗВО під час захисту індивідуальних робіт, тестування, опитування ЗВО з питань, що виносяться на самостійне опрацювання.

Після завершення вивчення змістових модулів наприкінці семестру проводиться контрольна робота. Варіанти завдань до контрольної роботи знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Бали, які набрані ЗВО під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок.

Підсумковий контроль включає модульний та семестровий контроль. Модульний контроль проводиться у вигляді письмової відповіді.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру (сесію) шляхом зваженого додавання результатів модульного контролю та постановки підсумкової оцінки до екзаменаційної відомості.

Пояснення видів робіт та вимоги до їх оцінювання:

Робота на семінарському занятті

Усне опитування - включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших ЗВО, запитання ЗВО до інших ЗВО, відповідей інших ЗВО, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), відповіді на контрольні питання з теми семінарського заняття.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Вирішення практичних ситуаційних завдань проводиться письмово на кожному занятті. Викладач викликає декілька ЗВО та пропонує їм для вирішення задачі, які ЗВО повинен вирішити самостійно в письмовому вигляді з необхідною аргументацією на посилання на законодавство. Для цього необхідно всебічно вивчити викладену в задачі ситуацію, дати її правову оцінку і на підставі відповідних нормативних актів, грамотного тлумачення правових норм, що підлягають застосуванню, сформулювати правильне і обґрунтоване рішення.

Оцінюючи вирішення задачі, викладач керується такими критеріями: повнота та послідовність відповіді, правильність нормативного та наукового обґрунтування.

Письмове опитування на семінарському занятті проводиться на початку кожного заняття (10-15 хвилин). Викликаються декілька ЗВО, які повинні дати відповіді на запитання, запропоновані викладачем на його розсуд. Це можуть бути питання як теми даного семінарського заняття, так і з попередніх тем. Метою проведення письмового опитування є перевірка ЗВО до семінарського заняття та вміння змістовно і коротко викласти окремі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями як правильність, повнота, чіткість, лаконічність відповіді, логіка і аргументованість викладення думок.

Вирішення тестових завдань проводиться на початку кожного семінарського заняття (10-15 хвилин). Викладачем також викликаються 5-6 ЗВО, які повинні дати відповіді на тестові запитання запропоновані викладачем.

Письмова робота за результатами модульного контролю

Відповідно до програми навчальної дисципліни викладач проводить вісім письмових робіт за результатами вивчення кожного змістового модуля. Кожна письмова робота може включати теоретичні питання, тестові та практичні завдання. Питання письмової роботи охоплюють всі теми відповідного змістового модуля.

Індивідуальна робота ЗВО

Індивідуальна робота полягає в написанні реферату, підготовці есе та, відповідно, здійсненні реферування літератури. Реферат та есе готується з обов'язковим розглядом дискусійного питання з викладенням власної точки

зору на дану проблему. Теми робіт, запропоновані у методичних вказівках для самостійної роботи, ЗВО обирають самостійно.

Реферування наукової літератури полягає у тому, що викладачем пропонується ЗВО наукова література (монографія, навчальний посібник, наукова періодика тощо) і ЗВО самостійно їх опрацьовують та представляють короткий звіт у вигляді невеликого реферату (4-7 сторінок) про свої враження від прочитаного.

Підсумкова контрольна робота

Підсумкова контрольна робота проводиться одна в навчальний рік за результатами вивчення всіх змістових модулів.

Вона включає у себе теоретичні питання, тестові завдання і ситуаційну задачу. До завдань контрольної роботи можуть бути включені питання з тем, вивчення яких не виносились на семінарські заняття, а також питання, які передбачені навчальним планом для індивідуальної та самостійної роботи.

Про проведення підсумкової роботи ЗВО попереджаються не менше ніж за тиждень. З переліком тем, питання з яких будуть включені до завдань контрольної роботи, ЗВО також ознайомлюються завчасно.

Під час вирішення задачі ЗВО повинен не тільки дати обґрунтовану відповідь на поставлені питання, а й розв'язати її з посиланням на положення статей нормативно-правових актів.

Після перевірки контрольної роботи та оголошення її результатів ЗВО надається можливість ознайомитись із власними роботами та завданнями для них, і, за необхідності, оспорити результати контрольної роботи.

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Цивільне право як галузь права

Теоретичні питання

1. Поняття цивільного права як приватного права.
2. Предмет та метод цивільного права.
3. Функції цивільного права.
4. Принципи цивільного права.
5. Система цивільного права.

Теми індивідуальних робіт

1. Предмет та система сучасного цивільного права України.
2. Співвідношення цивільного права з іншими галузями права.
3. Принцип свободи договору.
4. Принцип добросовісності, справедливості та розумності в цивільному праві.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Бакалінська О. О. Категорія "добросовісність" у цивільному праві України. Часопис Київського університету права. 2011. №4. С. 200–203.
3. Басай О.В. Поняття та значення принципів цивільного права. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. 2012. Вип. 66. С.16-24.
4. Басай О.В. Принцип свободи договору за цивільним законодавством України. *Прикарпатський юридичний вісник: Збірник наукових праць*. 2013. Вип. 1 (3). С.117-127.
5. Борисова В. Принципи цивільного права. *Право України*. 2017. № 7. С. 67-75.
6. Єрьоміна К. С. Свобода договору та її межі у цивільному праві. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2018. № 8(2). С. 16-18.
7. Зайцева-Калаур І. В. Принцип справедливості в механізмі правового регулювання договірних та деліктних зобов'язань. *Право і суспільство*. 2017. №4. С. 45-49.
8. Мельниченко Р. В. "Свобода договору" в динаміці цивільних договірних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Вип. 32(2). С. 49-53.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
10. Ралдугіна Д.В. Загальні засади цивільного права: принципи справедливості, добросовісності, розумності. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 514-517.

11. Сібільов М. Предмет приватного (цивільного) права. Право України. 2014. № 6. С. 66–74.
12. Сучасні проблеми цивільного права та процесу: навч. посіб. С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін.; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків: Право, 2017. 808 с.
13. Харитонов Є.О. Нариси теорії цивілістики (поняття та концепти): монографія. Одеса: Фенікс, 2008. С.22-118.
14. Харитонов Є. О. Принципи цивільного права України в контексті їхнього співвідношення з DCFR. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: В. В. Завальнюк (голов. ред.) [та ін.] ; відп. за вип. М. В. Афанасьєва. Одеса : Юрид. л-ра, 2015. Вип. 75. С. 302-309.
15. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
16. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
17. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
18. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

Тема 2. Цивільне законодавство

Теоретичні питання

1. Цивільне законодавство: поняття та структура.
2. Закони, які регулюють цивільні відносини.
3. Поняття і види підзаконних актів цивільного законодавства.
4. Правовий звичай як джерело цивільного права України.
5. Загальновизнані принципи і норми міжнародного права та міжнародні договори України як джерело цивільного права.
6. Судовий прецедент як джерело цивільного права.
7. Дія цивільного законодавства у просторі і за колом осіб.
8. Застосування цивільного законодавства за аналогією.

Теми індивідуальних робіт

1. Співвідношення загального і спеціального цивільного законодавства.
2. Правове значення судової практики і постанов вищих судових інстанцій при застосуванні цивільного законодавства.
3. Співвідношення норм ЦК і ГК України.
4. Конституція України як основа цивільного законодавства.
5. Форма вираження та особливість формального визначення звичаю.
6. Практика Європейського суду з прав людини як джерело українського права

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Джерела цивільного права: поняття, система, співвідношення з джерелами права інших галузей права (круглий стіл за ініціативою Асоціації цивілістів України) // Приватне право. 2013. № 1. С. 312-313.
3. Кузнєцова Н.С., Довгерт А.С. Цивільний кодекс України: визнані здобутки кодифікації. *Право України*. 2014. № 2. С.9-24.
4. Майданик Р. А. Джерела цивільного права України: поняття, система, види. *Правова доктрина України* : у 5 т. Харків : Право, 2013. Т. 3: Доктрина приватного права України / Н. С. Кузнєцова, Є. О. Харитонов, Р. А. Майданик [та ін.] ; за заг. ред. Н. С. Кузнєцової. 760 с.
5. Майданик Р. А. Локальні акти в цивільному праві України: поняття, природа, класифікація. *Бюлетень міністерства юстиції України*. 2011. № 1. С. 78–85.
6. Майданик Р. Вчення про джерела цивільного права України право України. 2017. № 6. С. 53-63.
7. Мельник А. Доповнюючі джерела українського права. *Юридична Україна*. 2013. № 11. С. 30–35.
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
9. Панченко С. В. Види источников гражданского договорного права. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. Выпуск 1. Часть 3. С. 124- 130.
10. Панченко С. В. Звичай як джерело цивільного договірнього права. *Наукові записки. Серія : Право. Випуск 7. Кропивницький : ТОВ «ПолімедСервіс», 2019. С. 29-35.*
11. Панченко С. В. Значення норм моралі як джерела цивільного договірнього права. *Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародної наукової конференції «Вісімнадцяті осінні юридичні читання» : (м. Хмельницький, 25 жовтня 2019 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2019. С. 281-284.*
12. Панченко С. В. Поняття міжнародного договору як джерела цивільного права. *Римське право у світлі сучасної методології гуманітарного знання: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 29 травня 2020 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. С. 83-87.*
13. Панченко С. В. Поняття та ознаки джерела цивільного договірнього права. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки». Том 30 (69). № 5. 2019. С. 81-86.*
14. Панченко С. В. Поняття та ознаки звичаю як джерела регулювання суспільних відносин. *Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації» (м. Хмельницький, 17 травня 2019 року). [у 2-х част.]. Частина 2. Хмельницький :

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. С. 62-67.

15. Панченко С. В. Судовий прецедент як джерело цивільного договірної права. Правове регулювання суспільних відносин : перспективні напрями на шляху до сталого розвитку : Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції (м. Київ, 4-5 жовтня 2019 р.). Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2019. С. 42-46.

16. Панченко С. В. Цивільно-правовий договір як джерело цивільного договірної права. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція. 2019. № 42. Том 1. С. 87-90.

17. Харитонов Є. Деякі проблеми визначення поняття та сфери дії актів цивільного законодавства України. Сучасні проблеми приватного права: збірник наукових праць, присвячених 80-й річниці з Дня народження Ярослави Миколаївни Шевченко / Є. Харитонов ; відп. ред. Н. С. Кузнецова, Р. О. Стефанчук. Київ : ВГО «Асоціація цивілістів України» ; Кам'янець-Подільський, ТОВ «Друкарня «Рута», 2012. 464 с

18. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.

19. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.

20. Цивільне право України: підруч. / Губарев С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.

21. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

Тема 3. Цивільні правовідносини

Теоретичні питання

1. Поняття та ознаки цивільних правовідносин.
2. Елементи цивільних правовідносин.
3. Види цивільних правовідносин.
4. Поняття юридичних фактів та їх класифікація.

Теми індивідуальних робіт

1. Структура цивільних правовідносин.
2. Суб'єкти цивільних правовідносин.
3. Поняття та зміст суб'єктивних цивільних прав та цивільних обов'язків.
4. Основні положення класифікації цивільних правовідносин.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.

2. Банасевич І.І. Поняття та сутність правовідносин за участю споживачів. Юридичний бюлетень: наук. журнал. 2018. № 7 (7). Ч. 1. С. 177–182.
3. Гордеюк А. О. Поняття особи у цивільному праві та його співвідношення з поняттями суб'єкта цивільного права, суб'єкта цивільних правовідносин, учасника цивільних відносин. Форум права (60) 1. 2020. С. 29–36.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
5. Суб'єкти приватноправових відносин : [монографія] / А. М. Новицький, Н. Б. Новицька, І. В. Чеховська та ін. ; за заг. ред. А. М. Новицького. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 360 с.
6. Харитонов Є. О. До питання про співвідношення понять "суспільні відносини", "норми права", та "правовідносини" / Є. О. Харитонов, О.І. Харитонова // Південноукраїнський правничий часопис. - 2007. - № 1. - С. 48–50.
7. Харитонов Є. О. Класифікація цивільних правовідносин: спроба новацій у підходах. Наукові праці Одеської національної юридичної академії. Том 7. Одеса : Юридична література, 2008. 136–143.
8. Харитонов Є. О. Цивільні правовідносини : навчал. посіб. / Є. О. Харитонов, О.І. Харитонова. К. : Істина, 2008. 304 с.
9. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
10. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
11. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
12. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права

Теоретичні питання

1. Поняття фізичної особи як людини.
2. Цивільна правоздатність фізичної особи.
3. Цивільна дієздатність фізичної особи.
4. Опіка та піклування.
5. Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення.
6. Підстави, порядок та наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою.
7. Акти цивільного стану.
8. Фізична особа – підприємець.

Теми індивідуальних робіт

1. Повна цивільна дієздатність фізичних осіб за законодавством України.
2. Важливість інституту оголошення фізичної особи померлою.
3. Підстави, порядок та правові наслідки обмеження цивільної дієздатності фізичної особи та визнання особи недієздатною.
4. Засоби індивідуалізації фізичної особи.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18.03.2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. №№ 40-42. Ст.492.
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 року № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 31-32. Ст.263.
4. Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28.03.1972 року № 3. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-72>.
5. Узагальнення практики розгляду районними судами м. Києва та Апеляційним судом м. Києва справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи; визнання фізичної особи недієздатною; поновлення цивільної дієздатності фізичної особи; встановлення над фізичною особою опіки та піклування; призначення опікуна чи піклувальника / О.В. Немировська. *Судова апеляція*. 2014. № 3(36). С.149-159.
6. Адаховська Н.С. Аналіз деяких аспектів встановлення опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 19. С.83-87.
7. Андрюшкова О.А. Поняття та підстави обмеження цивільної дієздатності фізичної особи за законодавством України та зарубіжних країн. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*. 2012. Вип. 12. С.195-201.
8. Басова І. Фізична особа-підприємець / І. Басова, В. Клец, А. Андрусенко. Х. : Фактор, 2012. 704 с.
9. Бермічева О. В. Надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності – відображення реалій життя // *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2013. № 6. С. 81–89.
10. Блащук Т. В. Особливості правового статусу підприємця та його роль у громадянському суспільстві. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppip/2012_11/Blashchuk.pdf.
11. Бобко В.Г. Захист права власності фізичних осіб, визнаних безвісно відсутніми або оголошених померлими. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 5. С.82-84.
12. Бойченко Г.М., Шум С.С. Правові та процесуальні аспекти визнання особи недієздатною. *Форум права*. 2011. № 1. С.94-99.

13. Бутков І. М. Щодо визначення поняття «правовий статус фізичної особи – підприємця». Форум права. 2013. № 3. С. 70–76.
14. Волкова Н.В. Щодо визначення підстав обмеження цивільної дієздатності фізичної особи при розгляді справ у цивільному судочинстві. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С.91-94.
15. Гордеюк А. О. Поняття особи у цивільному праві та його співвідношення з поняттями суб'єкта цивільного права, суб'єкта цивільних правовідносин, учасника цивільних відносин. Форум права (60) 1. 2020. С. 29-36.
16. Дем'яненко О.В. Статус фізичної особи - підприємця: проблеми застосування законодавства. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2011. № 1. С.157-158.
17. Доманська М. Підстави зміни правового статусу фізичної особи у справах про обмеження дієздатності фізичної особи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. Вип. 94. С.62-64.
18. Корчак Т.В. Цивільно-правові наслідки оголошення фізичної особи померлою за законодавством України: дисертація. Харків. 2017. 178с.
19. Мамчур М.І. Порядок визнання фізичної особи безвісті відсутньою або оголошення померлою // *Теоретичні та практичні проблеми застосування норм цивільного, трудового та господарського права в сучасних умовах : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 листопада 2018 р.) : у 2 ч. – Ч. 2. Погляди молодих науковців*. Дніпро: Вид. Біла К.О., 2018. С. 42-44
20. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. І. 752 с.
21. Розган О. В. Правоздатність зачатої, але ще не народженої особи у спадкових відносинах . Актуальні проблеми науки і практики цивільного, житлового та сімейного права: матеріали міжнарод. наук.- практи. конф., присвяч. 91-річчю з дня народження В. П. Маслова, Харків, 15 лютого 2013 р. – Х. : Право, 2013. С. 177–178.
22. Січко Д.С., Ісмаїлова У.Ш. Окремі проблеми поновлення правового статусу особи, яка була визнана безвісно відсутньою або оголошена померлою та з'явилась. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28. Том 1. С.128-131.
23. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
24. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
25. Цивільне право України: підруч. / Губарев С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
26. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

27. Шевчишин О. Правосуб'єктність неповнолітніх осіб як передумова дійсності правочинів. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 4. С. 74-79.

Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права

Теоретичні питання

1. Поняття та ознаки юридичної особи
2. Класифікація юридичних осіб
3. Створення юридичної особи
4. Індивідуалізація юридичної особи
5. Цивільна правоздатність і цивільна дієздатність юридичної особи
6. Органи юридичної особи
7. Організаційно-правові форми юридичних осіб
8. Філії та представництва
9. Припинення юридичних осіб

Теми індивідуальних робіт

1. До проблем участі юридичної особи в цивільному обороті.
2. Форма та зміст засновницького договору.
3. Ознаки командитних товариств.
4. Акціонерні товариства.
5. Правові основи діяльності товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю.
6. Повні товариства.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 року № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. 2008. №№ 50-51. Ст.384.
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 року № 5073-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 25. Ст.252.
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 року № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 31-32. Ст.263.
5. Белінська К. Порядок реєстрації створення юридичної особи шляхом виділу. Алгоритм дій нотаріуса як державного реєстратора. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2017. № 4(94). С.88-90.
6. Борисова В. Інститут юридичної особи у праві України. *Право України*. 2010. № 12. С.25-31.
7. Гнатів О.М. Поняття та види ліквідації як способу припинення юридичних осіб за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 2. С.105-111.

8. Гуменюк О.І. Право юридичної особи на репутацію. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 4. Том 1. С.112-116.
9. Дашковська О.О. Юридична особа як суб'єкт правовідносин: загальнотеоретичний підхід. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-2. С.21-24.
10. Дорошенко Л. Стан та перспективи розвитку законодавства про ліквідацію юридичної особи. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С.64-68.
11. Дякович М.М., Юркевич Ю.М. Індивідуалізація юридичних осіб та їх об'єднань у нотаріальній практиці. *Адвокат*. 2012. № 8(43). С.18-23.
12. Жеков Д.В. До питання про підстави ліквідації юридичної особи та її класифікація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. № 28. Том 1. С.121-124.
13. Жеков Д.В. Поняття юридичної особи та її ознаки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 4. Том 1. С.125-128.
14. Жигалкін І. До визначення правового статусу керівника юридичної особи як її органу і як працівника. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4(79). С.105-113.
15. Жигалкін І.П. Установи як юридичні особи: монографія. Х.: Право, 2010. 168 с.
16. Жорнокуй Ю.М. Проблемні питання застосування конструкції «юридична особа публічного права». *Право та інновації*. 2016. № 4(16). С.41-48.
17. Зеліско А. Підприємницькі юридичні особи приватного права: термінологічний аналіз. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 4. С.19-24.
18. Зеліско А.В. Зміст правосуб'єктності підприємницьких юридичних осіб приватного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 4. С.19-24.
19. Зозуляк О.І. Правові форми реалізації цивільної правосуб'єктності юридичних осіб: поняття, особливості, види. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 3(11). С.41-50.
20. Зубар В.М. Співвідношення понять «юридична особа публічного права» та «юридична особа приватного права». *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 41. С.30-33.
21. Коверзнев М., Коверзнева Г. Правовий аспект реорганізації юридичних осіб. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С.29-31.
22. Кочергіна К.О. Організаційно-правові форми господарських товариств у контексті розвитку економічних відносин. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2010. № 2. С.105-116.
23. Кочин В. Правова сутність юридичної особи. *Юридична Україна*. 2013. № 5. С.43-48.
24. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. 328 с.

25. Лісніча Т.В. Сутність юридичної особи публічного права. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 5. С.107-110.
26. Миронюк С.А. Особливості визначення цивільної правоздатності та дієздатності юридичних осіб. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 4. С.172-179.
27. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
28. Олькіна О.П. Юридичні особи публічного права: постановка проблеми визначення критеріїв розмежування юридичних осіб публічного та приватного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 4. С. 91-93.
29. Петров Є.В. Окремі питання ліквідації юридичних осіб. *Юридичний вісник*. 2016. № 4(41). С.109-115.
30. Посикалюк О.О. До питання про поняття юридичної особи публічного права. *Університетські наукові записки*. 2015. № 1(53). С.46-59.
31. Прилуцький Р.Б. Основні теорії юридичної особи та їх вплив на розвиток організаційних форм суб'єктів господарювання. *Юридична наука*. 2013. № 3. С.35-49.
32. Радченко Л. Юридична особа у приватному праві: поняття та ознаки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. Вип. 82. С.98-102.
33. Спасибо-Фатеева І.В. Юридичні особи за Цивільним кодексом України. *Приватне право*. 2013. № 2. С.62-70.
34. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
35. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
36. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
37. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.
38. Цюра В.В. Правова природа представницьких повноважень органів і посадових осіб юридичної особи. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 2(11). С.54-57.
39. Юркевич Ю. До розмежування статусу юридичних осіб (їх об'єднань) публічного та приватного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 1. С.46-50.

Тема 6. Держава Україна і територіальні громади, як суб'єкти цивільного права

Теоретичні питання

1. Правові форми участі держави у цивільних відносинах.

2. Органи, через які діє держава у цивільних відносинах.
3. Відповідальність за зобов'язаннями держави.
4. Участь Автономної Республіки Крим і територіальних громад у цивільних відносинах.

Теми індивідуальних робіт

1. Проблеми цивільної правосуб'єктності держави Україна.
2. Розмежування відповідальності за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад та створених ними юридичних осіб.
3. Аспекти участі держави у договірних відносинах.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Дзера Ю. М. Держава як учасник цивільних правовідносин: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / Ю. М. Дзера. К., 2011. 20 с.
3. Дзера Ю. М. Теоретико-правові підходи щодо участі держави у цивільних відносинах та її правосуб'єктності. Форум Права. 2010. № 1. С. 66-71.
4. Достдар Р. М. Публічно-правові утворення в цивільних правовідносинах. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 1. Том 1. 2015. С. 154–156.
5. Корчака В. М. Правосуб'єктність українського народу як особливого суб'єкта конституційно-правових відносин. Науково-інформаційний вісник. Право. 2014. № 10. С. 118–124.
6. Коструба А. В. Держава в системі суб'єктів цивільного права України. Вісник Національної академії правових наук України. 2017. № 4. С. 67-77.
7. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
8. Первомайський О. Засади участі держави Україна в договірних відносинах: цивільно-правовий аспект. Юридична Україна. 2013. № 3. С. 54–58.
9. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
10. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
11. Цивільне право України: підруч. / Губарев С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
12. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

Тема 7. Об'єкти цивільних прав

Теоретичні питання

1. Загальні положення про об'єкти
2. Речі як об'єкти цивільних прав
3. Гроші та валютні цінності
4. Цінні папери
5. Дії (результати робіт, послуги)
6. Нематеріальні блага
7. Особисті немайнові блага фізичної особи

Теми індивідуальних робіт

1. Безготівкові гроші як об'єкт цивільного права.
2. До питання про поняття і функцій грошей у цивільному праві.
3. Послуга як об'єкт цивільних прав.
4. Вплив розвитку цифрових технологій на формування нових об'єктів цивільних прав.
5. Дії (результати робіт, послуги) як об'єкт цивільних прав.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012 року № 5178-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 39. Ст.517.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст.650.
4. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 року № 2894-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 14. Ст.97.
5. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 року № 3480-IV // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 31. Ст.268.
6. Гейнц Р.М. Послуга як об'єкт цивільних прав за Цивільним кодексом України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : Збірник наукових статей*. Випуск 30. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012. С. 86–93.
7. Заїка Ю., Скрипник В. Інформація в системі цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С.240-245.
8. Іванів Н.І. Гроші як об'єкт цивільних правовідносин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 17 том 2. С.63-66.
9. Кодинець А.О. Інформація як об'єкт цивільних прав: концепція, методологія, правова природа. *Право України*. 2015. № 1. С.107-115.
10. Луцький, А. І. Послуга як об'єкт прав за цивільним законодавством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція, (41), 2019. С. 26-29.

11. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
12. Некіт К.Г. Доменне ім'я як об'єкт цивільних прав. *Часопис цивілістики*. 2017. № 23. С.40-45.
13. Сліпченко С.О. Безготівкові гроші як об'єкт цивільного права / С.О. Сліпченко // Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна (м. Харків, 19–20 трав. 2017 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ; Харк. обл. осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». – Харків : ХНУВС, 2017. С. 56–59.
14. Сліпченко С.О. Ім'я фізичної особи та його місце в системі об'єктів цивільного права. *Форум права*. 2014. № 3. С.352-355.
15. Сліпченко С.О. Місце об'єктів особистих немайнових правовідносин у системі об'єктів цивільного права. *Право і суспільство*. 2013. № 6-2. С.92-97.
16. Харьковская цивилистическая школа: объекты гражданских прав: монография/ И. В. Спасибо-Фатеева, В. И. Крат, О. П. Печеный и др.; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков: Право, 2015. 720 с.
17. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
18. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
19. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
20. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.
21. Шимон С.І. Майнові права в системі об'єктів цивільних правовідносин та цивільного обороту. *Форум права*. 2011. № 4. С.841-846.
22. Шимон С.І. Сутність майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин: спроба теоретичного осмислення. *Держава і право*. 2013. Вип. 59. С.208-213.
23. Яриш О. Дефініція інформації як окремого об'єкта цивільних прав. *Юридична Україна*. 2014. № 9. С.59-64.

Тема 8. Особисті немайнові права

Теоретичні питання

1. Поняття і класифікація особистих немайнових прав.
2. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.
3. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.
4. Цивільно-правова охорона особистих немайнових прав.
5. Способи захисту особистих немайнових прав.

Теми індивідуальних робіт

1. Загальні положення про захист персональних даних у сучасному законодавстві.
2. Проблеми регулювання сурогатного материнства в Україні.
3. Права, що забезпечують індивідуалізацію фізичних осіб.
4. Поняття та захист честі, гідності та ділової репутації в цивільному праві.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст.650.
3. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджені Наказом Міністерства юстиції України 18.10.2000 року № 52/5 (у ред. наказу Мін. юстиції України 24.12.2010 року № 3307/5) [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>.
4. Бермічева О.В. Індивідуальність людини і право на індивідуальність особистості. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 3(22). С.11-20.
5. Гора М.А. Класифікація особистих немайнових прав фізичних осіб. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 7. С.78-81.
6. Гора М.А. Поняття та ознаки особистих немайнових прав фізичних осіб. *Правова держава*. 2014. № 17. С.61-66.
7. Кохановська О. Поняття та види особистих немайнових прав у цивільному праві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 84. С.7-10.
8. Кулініч О.О. Доктринальні підходи до визначення природи та змісту права фізичної особи на власне зображення. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 4. С.221-225.
9. Майданик Л.Р. Деякі аспекти оборотоздатності особистих немайнових благ фізичних осіб за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28. Том 1. С.141-143.
10. Мартюк А.С. Право на інформацію як особисте немайнове право фізичних осіб. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 3. С.98-100.
11. Матвійчук А.О. Особисте немайнове право на сприятливе навколишнє природне середовище: межі здійснення, підстави обмеження та колізії. *Юридична наука*. 2013. № 5. С.7-13.
12. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
13. Науменко К.С. Самозахист як одна із форм цивільно-правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття. *Наше право*. 2014. № 8. С.179-183.

14. Попов Ю.В., Федонюк К.Р. Захист честі, гідності, ділової репутації фізичної особи. *Юридична наука*. 2012. № 2. С.27-31.
15. Пунда О.О. Питання класифікації особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28. Том 1. С.147-152.
16. Сліпченко С.О. Місце об'єктів особистих немайнових правовідносин у системі об'єктів цивільного права. *Право і суспільство*. 2013. № 6-2. С.92-97.
17. Сліпченко С.О. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, як різновид виключних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2012. № 4. С.96-104.
18. Сліпченко С.О. Щодо абсолютності права на ім'я фізичної особи. *Юрист України*. 2012. № 1-2(18-19). С.41-45.
19. Софіюк Т.О. Механізм цивільно-правового захисту права фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, переданими до фонду бібліотек або архівів. *Судова апеляція*. 2016. № 2(43). С.68-74.
20. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): моногр. / відп. ред. Я.М. Шевченко. К.: КНТ, 2008. 626 с.
21. Стефанчук Р.О. Здоров'я фізичної особи як об'єкт її особистих немайнових прав. *Форум права*. 2007. № 1. С.154-160.
22. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
23. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
24. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
25. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

Тема 9. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків

Теоретичні питання

1. Поняття цивільних прав та обов'язків.
2. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.
3. Здійснення цивільних прав.
4. Межі здійснення цивільних прав.
5. Виконання цивільних обов'язків.

Теми індивідуальних робіт

1. Правова природа суб'єктивного цивільного обов'язку.
2. Особливості припинення особистих немайнових прав.
3. Перехід суб'єктивних цивільних прав і правонаступництво як категорії цивільного права.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / В. В. Надьон ; наук. конс. В. Л. Яроцький ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 39 с.
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
4. Погребняк В. Окремі проблеми волевиявлення у ході виникнення договірних суб'єктивних цивільних прав. Історико-правовий часопис. 2020. № 1 (15). С. 53–57.
5. Погребняк В. Я. «Виникнення» та «набуття» суб'єктивних цивільних прав: сутнісно-термінологічний аналіз положень основного акта цивільного законодавства України. Правові новели. 2019. № 9. С. 55–61.
6. Погребняк В. Я. Деякі особливості припинення суб'єктивних цивільних прав, що нерозривно пов'язані з особою їх носія. Право і суспільство. 2020. № 2. С. 216–221.
7. Погребняк В. Я. Концепція виникнення суб'єктивного цивільного права. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2019. № 58 (5). С. 38–45.
8. Погребняк В. Я. Правова природа припинення суб'єктивного цивільного права. Правові горизонти. 2020. Вип 20 (33). С. 47–52.
9. Погребняк В. Я. Синергетичний підхід у методології дослідження механізму переходу цивільних прав та обов'язків. Акт. пробл. вітчиз. юриспруд. 2017. № 6, т. 1. С. 70–73.
10. Цибань А. А. До питання співвідношення категорії «суб'єктивний цивільний обов'язок» та категорії «заборона» // Право і суспільство. 2017. Вип. № 1. Ч. 2. С. 77–81.
11. Цибань А. А. Особливості підстав виникнення суб'єктивного цивільного обов'язку // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2017. Вип. 23. С. 210–212.
12. Цибань А. А. Поняття та окремі види меж виконання суб'єктивного цивільного обов'язку // Підприємництво, господарство і право. 2017. № 8. С. 61–64.
13. Цибань А. А. Співвідношення таких правових конструкцій як «засоби забезпечення виконання суб'єктивного цивільного обов'язку» та «цивільно-правова відповідальність за невиконання чи неналежне виконання суб'єктивного цивільного обов'язку» // Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 3 С. 82–84.
14. Цибань А. А. Щодо питання правової природи суб'єктивного цивільного обов'язку // Право і суспільство. 2016. Вип. № 3. С. 76–80.
15. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.

16. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
17. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
18. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

Тема 10. Захист цивільних прав та інтересів

Теоретичні питання

1. Способи захисту суб'єктивних цивільних прав та інтересів.
2. Юрисдикційні форми захисту суб'єктивних цивільних прав.
3. Самозахист суб'єктивних цивільних прав та інтересів.

Теми індивідуальних робіт

1. Правова природа самозахисту цивільних прав.
2. Судовий захист цивільних прав.
3. Спеціальні способи захисту цивільних прав.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст.35.
2. Аналіз практики застосування судами ст. 16 Цивільного кодексу України (витяг) // Вісник Верховного Суду України. 2014. № 8. С. 17–34.
3. Баранова Л.М. Механізм захисту суб'єктивних цивільних прав юрисдикційними органами // Приватноправові механізми здійснення та захисту суб'єктивних прав фізичних та юридичних осіб: колективна монографія / В.Л. Яроцький, В.І. Борисова, І.В. СпасибоФатєєва, І.В. Жилінкова та ін.; за наук. ред. проф. В.Л. Яроцького. Х.: Юрайт, 2013. 272 с.
4. Боднар Т. Деякі аспекти захисту цивільних прав при зміні і припиненні договірних зобов'язань // Право України. 2014. № 2. С. 171–179.
5. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія / О.О. Кот.К.: Алерта, 2017. 494 с.
6. Кот О. Спеціальні способи захисту суб'єктивних цивільних прав. Право України. 2017. № 1. С. 91-100.
7. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
8. Особливості захисту суб'єктивних цивільних прав : монографія / за заг. ред. академіків НАПрН України О.Д. Крупчана та В.В. Луця. К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012. С. 394.
9. Підлубна Т.М. Право на захист цивільних прав та інтересів: моногр. / Т.М. Підлубна. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. 192 с.
10. Харитонов Є.О. Загальні положення про захист цивільних прав та інтересів // Цивільне право України: підручник / Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О.В.[3-є вид., перероб. і доп.]. К.: Істина, 2013. 808 с.

11. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
12. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
13. Цивільне право України: підруч. / Губарев С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
14. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.
15. Янчук А. Учасники захисту цивільних прав // Підприємництво, господарство і право. 2016. № 3. С. 65-70.

Тема 11. Правочини

Теоретичні питання

1. Поняття правочину та його ознаки.
2. Види правочинів.
3. Умови дійсності правочину.
4. Способи волевиявлення. Форма правочину.
5. Державна реєстрація правочину.
6. Недійсність правочину.
7. Правові наслідки недійсності правочину. Визнання нікчемного правочину дійсним.

Теми індивідуальних робіт

1. Підстави конвалідації правочину.
2. Мовчання як вираження волі сторони до вчинення правочину: окремі практичні аспекти.
3. Електронна форма правочину.
4. Поняття та види недійсних правочинів.
5. Порядок визнання правочинів недійсними.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Аналіз окремих питань судової практики, що виникають при застосуванні судами рекомендаційних роз'яснень, викладених у постанові Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними». *Часопис цивільного та кримінального судочинства*. 2017. № 4(37). С.64-115.
3. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Узагальнення Верховного Суду України від 24.11.2008 року [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08>.

4. Бахаєва А.С. Юридична природа недійсного правочину. *Право і безпека*. 2015. № 4(59). С.115-120.
5. Бернада Є.В. Наслідки нікчемності правочинів у структурі способів захисту цивільних прав. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 5 том 1. С.75-80.
6. Борисова Ю. До проблеми входження «електронної» форми правочину в традиційну класифікацію форм правочину. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. Вип. 88. С.93-95.
7. Гуйван П.Д. Зміст та часові чинники охоронних вимог про незаконність правочинів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 6 том 1. С.20-25.
8. Єременко К.О. Правові наслідки порушення вимог щодо нотаріальної форми правочину. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Вип. 4. С. 83-86.
9. Єременко К.О. Правові наслідки порушення вимог щодо простої письмової форми правочину. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-2. С.123-125.
10. Єременко К.О. Розвиток засад правового регулювання форм правочинів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Вип. 31 частина II. С.191-194.
11. Коструба А.В. правові механізми поновлення прав суб'єктів дефектних правочинів. *Право України*. 2014. № 9. С.171 – 178.
12. Міщенко М.В. Вчинення правочинів неповнолітніми особами без згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника. *Право та інновації*. 2015. № 4(12). С.176-182.
13. Міщенко М.В. Згода батьків та дозвіл органів опіки і піклування як обов'язкові правові підстави вчинення правочинів малолітніми та неповнолітніми особами. *Право та інновації*. 2015. № 3(11). С.162-166.
14. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
15. Нижний А.В. Конвалідація нікчемних цивільно-правових договорів, укладених з порушенням обов'язкової форми. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія «Юридичні науки». 2010. № 4. С.75–79.
16. Пастернак В.М. Дотримання форми правочину як умова його дійсності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 16 том 2. С.15-17.
17. Пастернак В.М. Форма правочину – невід'ємна частина його дійсності. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С.215-218.
18. Погребняк О. С. До питання про конвалідацію нікчемних правочинів // *Наше право*. 2015. № 3. С. 140-144.
19. Романюк Я.М. Коментар постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними». *Практика розгляду Верховним*

Судом України цивільних справ про визнання правочинів недійсними. [2-ге вид. зі змінами та доповненнями]. К.: Істина, 2012. 222 с.

20. Спаська М.О. Проблеми класифікації правочинів з дефектами (недоліками) волі. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 4(8). С.97-105.

21. Таш'ян Р. Правова природа повернення одержаного за недійсним правочином: історичний аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С.49-53.

22. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитоновна, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.

23. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.

24. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.

25. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

26. Цуріков М.О. Державна реєстрація як особливість деяких правочинів з нерухомістю. *Форум права*. 2010. № 1. С.389-395.

27. Шимон С. «Правочин» як цивільно-правовий термін: юридичне нововведення чи лінгвістичне уточнення? *Юридична Україна*. 2009. № 7. С.68-72.

28. Штанько А. Визнання правочину недійсним у системі способів судового захисту майнових цивільних прав та інтересів. *Науковий часопис Національної академії прокуратори України*. 2015. № 2. С.119-128.

29. Ясечко С.В. Генеза поняття «правочин» у цивільному праві. *Університетські наукові записки*. 2014. № 4(52). С.80-87.

Тема 12. Представництво

Теоретичні питання

1. Загальні положення про представництво та довіреність.
2. Підстави виникнення та види представництва.
3. Комерційне представництво.
4. Довіреність.
5. Представництво без повноважень або з їх перевищенням.

Теми індивідуальних робіт

1. Множинність у представництві.
2. Порівняльний аналіз представництва та посередництва в цивільному праві.
3. Законне представництво в цивільному праві.
4. Представництво з перевищенням повноважень: правові наслідки.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Балабан Д.В., Заборовський В.В., Співвідношення довіреності і договору доручення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 43. Том 1. С.93-96.
3. Галабурда Н.А. Особливості змісту поняття представництва у цивільному праві України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2012. Вип. 3. С.21-27.
4. Гелецька І.О. Представництво без повноважень. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 5. Том 1. С.155-159.
5. Дмитренко Л.Д. Сутність та ознаки представництва: сучасний стан нормативно-правового регулювання та проблемні аспекти: [монографія]. Львів: Світ, 2015. 439 с.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
7. Письменна О.П. Представництво та довіреність за цивільних правом країн континентальної системи права. *Повіряльно-аналітичне право*. 2016. № 5. С.117-120.
8. Світлична Г.О. Законне представництво у цивільному судочинстві. *Вісник Верховного Суду України*. 2013. № 10(158). С.34-41.
9. Серая А. Поняття і правова природа довіреності. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С.53-57.
10. Спасибо-Фатеева І.В. Проблеми сучасного регулювання представництва. *Університетські наукові записки*. 2012. № 1(41). С.249-259.
11. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
12. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
13. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
14. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.
15. Цюра В. Генеза дослідження інституту представництва у зарубіжній правовій доктрині. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2016. № 8. С.129-132.
16. Цюра В. Законне представництво як підстава виникнення цивільних правовідносин. *Национальный юридический журнал: теория и практика*, 2018. (1-1). С. 113–117.
17. Цюра В. Концепція представництва в світлі положень сучасного цивільного та цивільного процесуального законодавства України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. № 90. С.45-48.

18. Цюра В.В. Вольовий зміст відносин представництва. *Університетські наукові записки*. 2010. № 2(34). С.88-92.

Тема 13. Строки та терміни. Позовна давність

Теоретичні питання

1. Поняття і обчислення строків.
2. Види цивільно-правових строків та термінів.
3. Поняття, значення, види і межі дії строків позовної давності.
4. Початок перебігу, зупинення і перерив строків позовної давності.
5. Поновлення строків позовної давності. Наслідки спливу строків позовної давності.

Теми індивідуальних робіт

1. Наслідки спливу строків позовної давності.
2. Строки і терміни у цивільно-правових договорах.
3. Класифікація строків і термінів в цивільному праві.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року № 1023-XII // Відомості Верховної Ради ВВР. 1991. № 30. Ст.379.
3. Алфьорова Т.М. Деякі питання класифікації строків у цивільному праві. *Форум права*. 2015. № 5. С.5-9.
4. Гужва А.М. Про деякі аспекти погашувальної давності у цивільному праві. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. 2014. Вип. 17. С.97-100.
5. Гуйван П.Д. Позовна давність: монографія. Х.: Право, 2012. 448 с.
6. Гуйван П.Д. Про судове застосування позовної давності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 4. С.19-23.
7. Гуйван П.Д. Теоретичні питання строків у приватному праві: монографія. Харків: Право, 2014. 645 с.
8. Карнаух Б.П. Позовна давність у практиці Європейського суду з прав людини. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 134. С.24-36.
9. Крат В.І. Застосування позовної давності у сфері недійсності правочинів: аналіз судової практики. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 134. С.15-23.
10. Луць В.В. Строки і терміни у цивільному праві: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2013. 320 с.
11. Маковій В.П. Набувальна давність у цивільному праві: теорія та практика: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 232 с.

12. Маковій В.П. Правовий час у цивільному праві й цивільному процесі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Випуск 2. Том 1. С.75-78.
13. Маріц Д.О. Загальна характеристика строків (термінів) та їх класифікація. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 33. С.87-92.
14. Маріц Д.О. Преклюзивні строки в цивільному праві. *Держава та регіони. Серія право*. 2013. № 3(41). С.67-71.
15. Маріц Д.О. Строки і терміни у договорах про реалізацію майна: монографія. К.: Дакор, 2013. 204 с.
16. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
17. Панченко С.С. Невизначений строк дії договору та його вплив на цивільно-правові зобов'язання. *Університетські наукові записки*. 2016. № 57. С.130-140.
18. Панченко С.С. Правова природа строку в цивільному праві. *Університетські наукові записки*. 2015. № 55. С.87-97.
19. Панченко С.С. Строк дії договору і строк виконання договірною зобов'язання у цивільному праві: питання взаємозв'язку й розмежування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 6. Том 1. С.107-110.
20. Петренко К.Р. Строки давності за українським законодавством: особливості та класифікація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 35. Частина I. Том 2. С.7-10.
21. Позовна давність: коментар судової практики / під. ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Цивілістична платформа, 2016. 148 с.
22. Романюк В.А. Проблеми правового регулювання підстав зупинення перебігу строку позовної давності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 47. Том 1. С.159-162.
23. Сергієнко Н.А. Захист прав та інтересів майнового поручителя при спливі позовної давності за основним зобов'язанням. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 20. С.115-119.
24. Токар Н.В. Поновлення строків позовної давності у цивільному праві України. *Право і безпека*. 2006. № 5'1. С.135-138.
25. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
26. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
27. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
28. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

Тема 14. Загальні положення про право власності

Теоретичні питання

1. Поняття та ознаки права власності
2. Суб'єкти та об'єкти права власності
3. Види права власності
4. Захист права власності

Теми індивідуальних робіт

1. Еволюція речового права України.
2. Сучасні тенденції правового регулювання права власності.
3. Довірча власність: новели правового регулювання.
4. Права володіння, користування і розпорядження власністю за цивільним законодавством.
5. Право власності Українського народу.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141.
2. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
3. Сімейний кодекс: Закон України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. №№ 21-22. Ст.135.
4. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 липня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6(33). С.7-10.
5. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 вересня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6(33). С.11-15.
6. Антонюк О. Зміст принципу непорушності права власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С.5-9.
7. Борсук Н.Я. Охорона комунальної власності: проблеми законодавства та практика правозастосування. *Право і суспільство*. 2017. № 6-2. С.68-73.
8. Гуліда О.М. Способи захисту права власності: поняття та класифікація. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 2. Том 1. С.168-173.
9. Кириченко Ю.В. Право приватної власності за Конституціями України та європейських держав. *Право і суспільство*. 2013. № 3. С.27-34.
10. Кісель В.Й. Трансформація концепцій про сутність права власності. *Форум права*. 2015. № 1. С.135-140.

11. Мірошниченко О.А. Право власності в розумінні Європейського суду з прав людини (загальна характеристика). *Форум права*. 2013. № 2. С.371-374.
12. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
13. Несинова С.В. Правовий інститут права власності в контексті Європейського Суду з прав людини. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 3. С.38-41.
14. Остапенко В.В. Право власності у рішеннях Конституційного Суду України. *Форум права*. 2016. № 3. С.186-193.
15. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 6. С.3-9.
16. Пацурківський Ю.П. Основні підходи до визначення поняття та природи власності в цивільних правовідносинах. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 682. С.59-64.
17. Перестюк І.М. Захист прав громадян на приватну власність: аналіз діяльності вищих органів публічної влади в Україні. *Вісник НАДУ при Президентіві України*. 2016. № 1. С.94-102.
18. Петровський П. Проблеми та перспективи розвитку соціального інституту приватної власності в Україні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 3(52). Ч.1. С.91-97.
19. Сорока О.О. Проблеми регулювання форм права власності в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4 частина 3. С.111-115.
20. Харченко Г.Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії Адвокатури України*. 2013. № 2(19). С.1-6.
21. Харьковская цивилистическая школа: право собственности: монографія / под. ред. И.В. Спасибо-Фатеевой. Харьков: Право, 2012. 424 с.
22. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
23. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
24. Цивільне право України: підруч. / Губарев С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
25. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.
26. Шала Л.В. Виникнення і розвиток інституту приватної власності в Стародавньому Римі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 3. С.1-9.
27. Шала Л.В. Теорії походження права власності. *Університетські наукові записки*. 2009. № 4. С.106-111.
28. Яворська О.С. Правове регулювання відносин власності за цивільним законодавством України: Навчальний посібник. К.: Атіка, 2008. 256 с.

Тема 15. Підстави набуття та припинення права власності

Теоретичні питання

1. Поняття і види підстав набуття права власності.
2. Первісні та похідні, загальні та спеціальні підстави набуття права власності.
3. Момент набуття права власності.
4. Підстави припинення права власності.

Теми індивідуальних робіт

1. Набуття права власності на безхазяйну річ.
2. Добровільне припинення права власності.
3. Спеціальні підстави набуття права власності.
4. Набуття права власності на знахідку, скарб та безхазяйну річ.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ. Вісник Верховного Суду України. 2014. № 3(163). С.16-31.
3. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 липня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6(33). С.7-10.
4. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 вересня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6(33). С.11-15.
5. Антонюк О. Зміст принципу непорушності права власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С.5-9.
6. Горяйнов А.М. Примусове припинення права власності. *Судова апеляція*. 2009. № 3(16). С.67-72.
7. Коваль О. Виникнення права власності на житло. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3(74). С.259-264.
8. Лисенко І.В. Щодо підстав набуття права приватної власності на житло. *Право та управління*. 2011. № 1. С.247-251.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
10. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 6. С.3-9.
11. Пацурківський Ю.П. Припинення права власності як форма його реалізації. *Форум права*. 2013. № 3. С.453-459.

12. Самбір М. Судовий захист прав та інтересів під час первинного набуття права власності на землю. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. Вип. 86. С.77-81.
13. Сурай Д. Підстави та способи набуття права власності: розмежування та взаємозв'язок. *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С.109-113.
14. Харитонов Є., Харитонova О. Проблемні питання набуття та припинення права власності за цивільним законодавством України. *Право України*. 2011. № 5. С.60-68.
15. Харченко Г.Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії Адвокатури України*. 2013. № 2(19). С.1-6.
16. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонova, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
17. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
18. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
19. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

Тема 16. Право спільної власності

Теоретичні питання

1. Загальна характеристика та види права спільної власності.
2. Право спільної часткової власності.
3. Право спільної сумісної власності.

Теми індивідуальних робіт

1. Юридична природа та умови реалізації права спільної власності на землю в Україні.
2. Реалізація права спільної часткової власності на квартиру (будинок) за законодавством України.
3. Поняття, правова природа та підстави виникнення права спільної власності.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Сімейний кодекс: Закон України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. №№ 21-22. Ст.135.
3. Житловий кодекс УРСР від 30 червня 1983 року № 5464-X // Відомості Верховної Ради. 1983. Додаток до № 28. Ст.573.
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. №№ 3-4. Ст.27.

5. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29 листопада 2001 року № 2866-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 10. Ст.78.

6. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14 травня 2015 року № 417-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 29. Ст.262.

7. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 року № 973-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 45. Ст. 363.

8. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 липня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6(33). С.7-10.

9. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 вересня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6(33). С.11-15.

10. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 року № 11 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>.

11. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.

12. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.

13. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.

14. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.

15. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

16. Балюк Ю. Право спільної власності у багатоквартирному жилу будинку. *Юридична Україна*. 2015. № 1. С.53-59.

17. Біленко М. Підстави набуття права спільної сумісної власності подружжя. *Юридична Україна*. 2014. № 4. С.65-71.

18. Боднар Т.В. Здійснення подружжям права спільної сумісної власності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 2(89). С.100-109.

19. Великанова М.М., Горбуля Г.А. Договір про поділ майна подружжя, що є об'єктом права спільної сумісної власності. *Юридичний вісник*. 2012. № 3(24). С.80-83.

20. Гриняк А. Право спільної власності за цивільним та сімейним законодавством України. *Юридична Україна*. 2015. № 6. С.59-64.

21. Івахненко І.В. Законні підстави виникнення та припинення права спільної приватної власності дружини та чоловіка. *Юридична наука*. 2015. № 8. С.20-26.
22. Лозовий А. Правовий режим спільної власності на нерухоме майно. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2014. № 12. С.138-143.
23. Міронкін О.В. Способи захисту права спільної власності в судовому порядку. *Наука і правоохоронна*. 2014. № 1(23). С.66-75.
24. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 6. С.3-9.
25. Просекін М.А. Підстави виникнення права спільної власності на землю фізичних та юридичних осіб. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. № 1(13). С.232-240.
26. Розгон О. Правовий режим майна осіб, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. № 5(89). С.164-173.
27. Сорока О.О. Проблеми регулювання форм права власності в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4 частина 3. С.111-115.
28. Спасибо-Фатеева І.В. Правові режими спільного майна подружжя. *Право України*. 2013. № 10. С.77-84.
29. Стасюк О.М., Гумбатов А.А. Відмінності відносин спільної сумісної та спільної часткової власності у сфері цивільно-правового регулювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 1. Том 1. С.24-27.
30. Тичковська О.В. Правовий режим спільної власності подружжя. *Молодий вчений*. 2017. № 5.1 (45.1). С.137-141.
31. Фолошня Д.І. Виникнення права спільної сумісної власності подружжя за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 15. С.149-152.
32. Харченко Г.Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії Адвокатури України*. 2013. № 2(19). С.1-6.

Тема 17. Право власності на землю та на житло

Теоретичні питання

1. Земля (земельна ділянка) як об'єкт права власності.
2. Право власника на земельну ділянку.
3. Припинення права власності на земельну ділянку.
4. Поняття житла.
5. Права власника житлового будинку, квартири.
6. Об'єднання власників житлових будинків, квартир.

Теми індивідуальних робіт

1. Набуття права власності на землю та його оформлення.
2. Особливості володіння землею в Україні.

3. Позбавлення особи права власності на землю.
4. Особливості обмежень права приватної власності на житло.
5. Здійснення права спільної власності на житло.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Демченко О.В. Правовий режим майна в багатоквартирному житловому будинку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00. Київ, 2011. 20 с.
3. Земельне право України : навчальний посібник / І.І. Каракаш, В.Д. Сидор, Т.Є. Харитоновна та ін.; за ред. І.І. Каракаша і Т.Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Одеса : Юридична література, 2017. 588 с.
4. Івашова І. П. Законодавчі обмеження й обтяження права користування житлом. Підприємництво, господарство і право. 2012. № 8. С. 20–23.
5. Івашова І. П. Обмежені речові права на житло. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2011. № 1(4). С. 102–104.
6. Івашова І. П. Проблеми правового регулювання державної реєстрації речових прав на житло. Вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право. Випуск 21, частина 1, том 1. С. 222–224.
7. Івашова І. П. Щодо проблеми визначення поняття “житло” за законодавством України / І. П. Івашова // Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (28 квітня 2011 р.) / Київський університет права НАН України. 2011. С. 109–110.
8. Ковач Д. Л. Деякі аспекти виникнення права власності на землю у громадян України. Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Економічна теорія та право. 2013. № 4. С. 311-318.
9. Костяшкін І.О. Правові аспекти забезпечення балансу інтересів у відносинах власності на землю. Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез міжнар. наук. конф. «Сімнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 19–20 жовтня 2018 р.). У 2-х ч. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2018. Частина друга. С. 186–188.
10. Лисенко І. В. Право приватної власності на житло та його обмеження : монографія / І. В. Лисенко, А. М. Лисенко, К. В. Скиданов, Л. В. Перевалова. Київ. ВД «Персонал», 2018. 180 с.
11. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
12. Скрипник В. Житло як особливий об'єкт цивільних прав // Підприємництво, господарство і право. 2018. № 12. С. 70-74.

13. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
14. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
15. Цивільне право України: підруч. / Губарев С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
16. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

Тема 18. Захист права власності

Теоретичні питання

1. Поняття та система цивільно-правових способів захисту прав та інтересів власника за цивільним правом України.
2. Речово-правові способи захисту права власності.
3. Зобов'язально-правові способи захисту права власності та майнових інтересів власника.
4. Визнання незаконним правового акта органу публічної влади.

Теми індивідуальних робіт

1. Правові наслідки незаконного володіння чужим майном.
2. Віндикаційний та негаторний позови як способи захисту права власності.
3. Судовий захист права власності.
4. Способи захисту права комунальної власності.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Антонюк О. Умови захисту права власності шляхом визнання. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2015. С. 115-120.
3. Гнатів О. Б. Захист права власності в цивільному праві : автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.01.03 / О. Б. Гнатів. Київ: Б.в., 2015. 20 с.
4. Гуліда О.М. Способи захисту права власності: поняття та класифікація // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 2. С. 168-173.
5. Другова В.А. Позов про визнання права власності як засіб захисту майнових прав осіб, які не досягли повноліття // *Форум права*. 2013. Вип. 2. С. 116-122.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
7. Первомайський О. О. Захист права державної власності та права власності українського народу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2014. Вип. 28(1). С. 143-146.

8. Сичевська А. М. Способи захисту права власності: окремі питання теоретико-правового характеру. Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 231-234.

9. Сульженко Ю. Форми і способи захисту суб'єктивних цивільних прав і законних інтересів. Право України. 2005. № 12. С. 24–28.

10. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.

11. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.

12. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.

13. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

14. Голубєва Н.Ю. Віндикаційний позов: умови пред'явлення, задоволення та відмови у задоволенні. Вісник Верховного Суду України. 2017. № 5 (201). С. 42–48.

15. Романюк Я. М. Критерії розмежування віндикаційних та негативних позовів. Судово-юридична газета. 05.03.2021. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/195077-kriteriyi-rozmezhuванняvindikatsiynikh-ta-negatornikh-rozoviv>.

16. Романська І. В. До питання про співвідношення кондикції та віндикації. Часопис Київського університету права. 2020. № 2. С. 281–285.

Тема 19. Речові права на чуже майно

1. Загальна характеристика речових прав на чуже майно.
2. Право володіння чужим майном.
3. Право обмеженого користування чужим майном (сервітут).
4. Право користування чужою земельною ділянкою для с/г потреб (емфітевзис).
5. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).

Теми індивідуальних робіт

1. Речові права на чуже майно в римському праві.
2. Підстави виникнення прав на чуже майно.
3. Підстави та наслідки припинення речових прав на чуже майно.
4. Суперфіцій та емфітевзис: спільні та відмінні риси.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Гнатів О.Б. Практична роль емфітевзису в сучасній цивілістиці. Актуальні проблеми правознавства. 2016. Вип. 1. С. 100-104.

3. Гудима М.М. Актуальні проблеми переходу речових прав на чужі речі в доктрині цивільного права. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 146-151.
4. Ігнатенко І.В. Правова охорона водних ресурсів при здійсненні містобудівної діяльності. *Публічне право*. 2016. № 3. С. 233-240.
5. Ільків Н.В. Суперфіцій як альтернативний спосіб набуття права на забудову земельної ділянки. *Науковий вісник ЛьвДУВС (серія юридична)*. № 2 2010. С. 33-36.
6. Іщенко Я. П. Використання земель на умовах емфітевзису: правовий та обліковий аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 3. С. 103-114.
7. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
8. Остапчук С.М. Сільськогосподарське землекористування в Україні: аналіз тенденцій розвитку та облікове відображення в умовах можливого запровадження ринку прав оренди. *Облік і фінанси*. 2016. № 4 (74). С. 46-59.
9. Сліпченко О. І. Емфітевзис за римським приватним правом. *Часопис цивілістики*. 2015. №18. С. 204-210.
10. Сліпченко О. І. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2016. 196 с
11. Філонова Ю. М. Захист речових прав на чуже майно: положення римського права та сучасність. 2016. С. 238-240. URL: <http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/10077/1/Filonova.pdf>.
12. Харченко Г. Основи речового права в Цивільному кодексі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 57-61.
13. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
14. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
15. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
16. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.
17. Шахназарян К. Е. Питання проблеми систематизації прав на чужі речі за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 24. С. 27-30.

Тема 20. Загальні положення про зобов'язання

Теоретичні питання

1. Поняття зобов'язального права.
2. Поняття та види зобов'язань.
3. Підстави виникнення зобов'язань.
4. Суб'єкти зобов'язань.

Теми індивідуальних робіт

1. Зобов'язання в римському приватному праві.
2. Субсидіарні зобов'язання в цивільному праві.
3. Принципи сучасного зобов'язального права України.
4. Сторони цивільно-правових зобов'язань.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Голубєва Н.Ю. Ознаки зобов'язальних правовідносин. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2017. № 10. С.128-134.
3. Голубєва Н.Ю. Співвідношення зобов'язальних та речових правовідносин. *Часопис цивілістики*. 2015. № 19. С.13-18.
4. Гринько С.Д. Поняття та предмет зобов'язань за римським приватним правом. *Університетські наукові записки*. 2010. № 3(35). С.38-51.
5. Гриценко Г. Зобов'язання з обов'язковою множинністю осіб, та зобов'язання, в яких вона неможлива. *Юридична Україна*. 2013. № 6. С.60-64.
6. Завальна Ж.В. Щодо питання про юридичну природу зобов'язання. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С.147-150.
7. Карабань Я.А. Поняття зобов'язання за цивільним правом України. *Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2013. Том 18. Вип. 1(18). С.22-29.
8. Майданик Р.А. Місце зобов'язань в праві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 4. С.3-7.
9. Мартюк А.С. Загальна характеристика інституту регресних зобов'язань у цивільному праві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6-1. Том 1. С.178-180.
10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
11. Пленюк М.Д. Цивільно-правовий договір як підстава виникнення зобов'язань: нотатки до наукової дискусії. *Приватне право і підприємництво*. 2016. Вип. 15. С.102-107.
12. Пономарьова Т. Особливості визначення моменту виникнення договірних зобов'язань у цивільному праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С.40-43.
13. Пушай В.І. До питання про способи заміни осіб у зобов'язаннях. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С.180-183.
14. Пушай В.І. Проблемні аспекти здійснення заміни осіб у зобов'язаннях. *Форум права*. 2013. № 3. С.502-506.
15. Самбір О.Є. Суброгація та регрес: до питання про співвідношення понять. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1(45). С.140-147.

16. Самбір О.Є. Суброгація та цесія: до питання про співвідношення понять. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3(47). С.197-203.
17. Сампара Н.М. Про класифікацію субсидіарних цивільно-правових зобов'язань. *Право і суспільство*. 2017. № 2. С.40-44.
18. Свистун Л.Я. Суб'єкти зобов'язань за законодавством України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С.205-212.
19. Слома В.М. Елементи цивільно-правового зобов'язання. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 2(10). С.79-82.
20. Слома В.М. Поняття зобов'язання у цивільному праві. *Юридичний вісник*. 2016. № 1(38). С.123-128.
21. Слома В.М. Поняття та види зобов'язань з множинністю осіб у цивільному праві. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С.149-151.
22. Слома В.М. Суб'єкти цивільно-правових зобов'язань. *Юридичний вісник*. 2016. № 3(40). С.113-117.
23. Тедорадзе М. Підстави виникнення недоговірних зобов'язань за законодавством України. *Митна справа*. 2014. № 5(95). С.104-108.
24. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
25. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
26. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
27. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.
28. Чанишева А.Р. Основні організаційні зобов'язання. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С.82-87.

Тема 21. Виконання зобов'язання

Теоретичні питання

1. Поняття і загальні умови виконання зобов'язання.
2. Суб'єкти виконання зобов'язання.
3. Предмет виконання зобов'язання.
4. Спосіб, строк (термін) та місце виконання зобов'язання.
5. Підтвердження виконання зобов'язання.

Теми індивідуальних робіт

1. Належне виконання зобов'язання.
2. Виконання грошових зобов'язань.
3. Виконання альтернативних зобов'язань.
4. Особливості виконання зобов'язань з надання послуг.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Боднар Т.В. Особливості виконання грошових зобов'язань у цивільному праві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2004. № 60-62. С.110-113.
3. Гринько Р.В. Щодо питання про виконання цивільно-правового зобов'язання. *Часопис цивілістики*. 2016. № 21. С.37-42.
4. Гриценко Г. Особливості виконання часткових зобов'язань. *Юридична Україна*. 2014. № 7. С.63-67.
5. Ігнатенко В. Виконання недоговірних регулятивних зобов'язань. *Теорія і практика правознавства*. 2012. Вип. 1(2). С.70-79.
6. Калаур І.Р. Принцип належного виконання договірних зобов'язань через призму виконання зобов'язань про передачу майна в користування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Вип. 3. Том 1. С.84-86.
7. Карабань Я.А. Строк (термін) виконання грошового зобов'язання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2013. № 5. С.157-161.
8. Кузьмич О. Правові аспекти участі третіх осіб у виконанні обов'язку замість боржника у власному інтересі (частина 3 статті 528 Цивільного кодексу України). *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С.44-47.
9. Михалюк О.В. Правове регулювання виконання зобов'язання третьою особою. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 64. С.426-352.
10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
11. Парасюк В.М., Парасюк Н.М. Забезпечення порядку виконання зобов'язань: проблемні аспекти єдності цивільно-правового та кримінально-правового регулювання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С.285-299.
12. Тупицька Є.О. Поняття та місце договору новації боргу у позикове зобов'язання в системі зобов'язань за законодавством України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-1. С.151-153.
13. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
14. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
15. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
16. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

Тема 22. Забезпечення виконання зобов'язання

Теоретичні питання

1. Загальна характеристика видів забезпечення виконання зобов'язання.
2. Неустойка.
3. Завдаток.
4. Поручка.
5. Гарантія.
6. Застава.
7. Притримання.

Теми індивідуальних робіт

1. Загальна характеристика неустойки як одного із засобів забезпечення виконання зобов'язань.
2. Сутність, роль і функції іпотеки.
3. Непойменовані способи забезпечення виконання зобов'язань.
4. Спірні питання застосування деяких видів засобів забезпечення виконання зобов'язань.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18 листопада 2003 року № 1255-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 11. Ст.140.
3. Про заставу: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 47. Ст.642.
4. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 року № 898-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 38. Ст.313.
5. Бобушок І.А. Деякі питання відповідальності поручителів за невиконання основного зобов'язання в судовій практиці. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Вип. 4. Том 1. С.65-67.
6. Бойко А. Цивільно-правова відповідальність за порушення зобов'язання, забезпеченого завдатком. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С.4-9.
7. Бойко А.О. Відповідальність і правові наслідки порушення зобов'язань, забезпечених завдатком. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С.174-178.
8. Бойко А.О. Характерні функції завдатку як способу забезпечення виконання зобов'язання. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С.155-159.
9. Бондар І.В. Способи забезпечення виконання зобов'язання у нотаріальному процесі. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С.151-153.

10. Заборовський В.В., Стойка А.В. Деякі проблемні аспекти застосування інституту притримання як засобу забезпечення виконання зобов'язань. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 47. Том 2. С.7-12.
11. Колосов Р.В. Завдаток і аванс: порівняльно-правова характеристика. *Право і суспільство*. 2015. № 5-2. С.31-35.
12. Кудрявцев В. Відмежування непойменованих способів забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором від інших цивільно-правових конструкцій. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 31-34.
13. Макаренко Г.В. Особливості застосування завдатку в правочинах з нерухомістю. *Судова апеляція*. 2009. № 1(14). С.103-109.
14. Мельник З.П. Складні питання застосування договору поруки: теорія та судова практика. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 6. С.89-92.
15. Михальнюк О.В. Припинення правовідношення поруки як спосіб захисту прав поручителя в сучасній практиці вирішення цивільних та господарських справ. *Вісник господарського судочинства*. 2010. № 5. С.90-99.
16. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер.авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
17. Пархоменко М.М., Смаль О.П. Проблеми правового регулювання інституту завдатку в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 5. Том 1. С.98-101.
18. Попов Ю. Поняття забезпечення виконання зобов'язання. *Право України*. 2008. № 6. С.119-124.
19. Пучковська І. До питання про відповідальність поручителя. *Право України*. 2010. № 12. С.55-61.
20. Пучковська І. Щодо неможливості визнання неустойки видом забезпечення виконання зобов'язання. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 12. С.37-40.
21. Серебрякова Ю.О. Завдаток як вид забезпечення виконання зобов'язання. *Юридичний вісник*. 2010. № 2(15). С.40-43.
22. Слома В.М. Право гаранта на регресну вимогу до принципала: поняття та особливості. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 1. С.1-7.
23. Тімуш І.С. Класифікація неустойок за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С.20-28.
24. Федосєєв П.М. Підстави припинення поруки за законодавством України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 67. С.448-453.
25. Церковна О.В., Ткаченко М.С. Завдаток і аванс: спільне і відмінності. *Південноукраїнський правничий правопис*. 2008. № 1. С.93-95.
26. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитоновна, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.

27. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.

28. Цивільне право України: підруч. / Губарев С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.

29. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.

30. Чанишева А.Р. Поручка як акцесорне зобов'язання за цивільним правом України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2013. № 5. С.137-139.

Тема 23. Припинення зобов'язання

Теоретичні питання

1. Поняття та загальна характеристика припинення зобов'язань.
2. Окремі підстави припинення зобов'язань.

Теми індивідуальних робіт

1. Припинення зобов'язання неможливістю його виконання.
2. Прощення боргу як спосіб припинення зобов'язань.
3. Новація як спосіб припинення зобов'язання.
4. Відступне як підстава припинення зобов'язання.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.

2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.

3. Падун Є.В. Критерії відмежування відступного від новації в цивільному праві України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 91–97.

4. Рассказова В. Юридичні особливості відносин із відступного. *Підприємство, господарство і право*. № 5. 2019. С. 55–59.

5. Сенін Ю.Л. Новація як спосіб припинення зобов'язань за цивільним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Одеса, 2013. 20 с.

6. Функ Я. О природе отступного и его отличии от новации при использовании в хозяйственной деятельности. *Я – юрисконсульт организации*. 2017. № 1. С. 10–12.

7. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.

8. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.

9. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
10. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.
11. Шимко Ф. А. Основні ознаки прощення боргу як правочину. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2015. № 16. Т. 2. С. 43–46.
12. Шимко Ф. А. Особливості припинення договірних зобов'язань прощенням боргу. Право і суспільство. 2015. № 6-2. Ч. 3. С. 77–83.
13. Шимко Ф. А. Підстава та спосіб припинення зобов'язань: співвідношення понять. Актуальні проблеми приватного права: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. присвяч. 93-й річниці з дня народження В. П. Маслова (Харків, 27 лют. 2015 р.). Х. : Право, 2015. С. 369–372.
14. Шимко Ф. А. Припинення недоговірних зобов'язань прощенням боргу. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2015. № 5. С. 110–118.
15. Шимко Ф. А. Співвідношення прощення боргу та інших суміжних інститутів цивільного права. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 5. Т. 1. С. 157–160.
16. Шимко Ф. Прощення боргу як двосторонній правочин. Проблеми цивільного права і процесу: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. О. А. Пушкіна (Харків, 30 трав. 2015 р.) Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. С. 300–302.
17. Шимко Ф. Сравнительная характеристика прощения долга и договора дарения в гражданском праве Украины. *Legea si Viata*. 2015. № 11/2. С. 129–132.

Тема 24. Відповідальність за порушення зобов'язань

Теоретичні питання

1. Загальні положення про порушення зобов'язання.
2. Загальні положення про правові наслідки порушення зобов'язання.
3. Характеристика окремих правових наслідків порушення зобов'язання.
4. Відповідальність за порушення зобов'язання як правовий наслідок порушення зобов'язання.
5. Відповідальність за порушення грошового зобов'язання.

Теми індивідуальних робіт

1. Відповідальність боржника за дії інших осіб.
2. Правові наслідки невиконання та неналежного виконання зобов'язання.
3. Звільнення боржника від відповідальності.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.35.
2. Баранова Л. М. Невиконання та неналежне виконання як види порушення зобов'язання. Актуальні проблеми приватного права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 92-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова, 28 лют. 2014 р. Харків, 2014. С. 87–90.
3. Баранова Л.М. Невиконання та неналежне виконання як види порушення зобов'язання. Актуальні проблеми приватного права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 92-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова, 28 лют. 2014 р. Харків, 2014. С. 87–90.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
5. Федорченко Н.В. Елементи належного виконання договірних зобов'язань з надання послуг. Порівняльно-аналітичне право. Випуск №6 2014 р. с.108-111.
6. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. ; за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. Одеса : Фенікс, 2016. 570 с.
7. Цивільне право України. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
8. Цивільне право України: підруч. / Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін. К., 2015. 236 с.
9. Цивільне право України: підручник. Загальна частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К. : Вид-во «Ліра», 2015. 760 с.
10. Чванкін С.А. Правові наслідки порушення зобов'язання. Актуальні проблеми держави і права. 2008р. Вип. 39. С.128-132.